

Emoce, žiletky a sebevraždy

Démonizace emo subkultury a morální panika v českém prostředí¹⁵

Martin Heřmanský

Morální panika, pojem rozvinutý v sedmdesátých letech 20. století britským sociologem Stanley Cohenem, představuje jeden z důležitých konceptů pojednávajících o vztahu dominantní společnosti k marginálním/marginalizovaným skupinám (srov. Cohen, 2002; Goode, Ben-Yehuda, 1994, 2009; Jenkins, 1992; Springhall, 1998). Lze jej definovat jako stav, kdy je určitá skupina, její chování či událost s ní spojená, interpretována jako deviantní do té míry, že je považována za hrozbu pro společnost jako celek. Děje se tak prostřednictvím tzv. démonizace, tedy označováním členů zmíněné skupiny jako deviantních (Cohen, 2002). Ačkoli se tento koncept netýká pouze subkultur, představuje jeden z užitečných analytických nástrojů, umožňujících uchopit vzájemný vztah subkultur a majoritní společnosti.

Zásadní roli při vzniku a udržování morální paniky hrají masmédia, která představují stěžejní prostředek její konstrukce a šíření. To je umocněno faktem, že právě mediální diskurz představuje jeden z důležitých zdrojů (a dovoluji si dokonce tvrdit, že ten nejdůležitější), jenž se podílí na vytváření obrazu subkultur v majoritní společnosti. Pro jedince, kteří se subkulturou nemají žádnou osobní zkušenost, je tento diskurz hlavním a často jediným zdrojem informací, na jejichž základě budují své postoje k jejím členům.

V dubnu roku 2008 se v českých médiích objevila morální panika týkající se subkultury emo. Konstruována byla skrze nebezpečí sebepoškozování či dokonce sebevražd, k nimž podle médií příslušnost k emo subkultuře její členy vede. Ve svém článku se na základě kvalitativní obsahové analýzy (Mayring, 2004) mediálních zpráv českých masmédií z období od roku 2007 do současnosti pokusím o rozklíčování tohoto konkrétního případu morální paniky. Zaměřím se přitom na demonstrování toho, jak je obecná trajektorie morální paniky realizována v českém kontextu, jaké jsou při její konstrukci využívány strategie a jak lze morální paniku chápat ve vztahu k hodnotám dominantní kultury.

¹⁵ Tento text vznikl v rámci řešení Výzkumného záměru FHS UK: Antropologie komunikace a lidské adaptace (MSM 0021620843).

Trajektorie morální paniky emo subkultury v českých masmédiích

První náznak budoucí morální paniky týkající se emo subkultury se objevuje 26. ledna 2008 ve zprávách TV Prima v příspěvku *Nebezpečnost životního stylu teenagerů*.¹⁶ Redaktoři v něm tvrdí, že odborníci varují před subkulturou emo, protože nabádá mladé lidi k sebepoškozování a sebevraždám. Tato zpráva však zapadla.

Samotná morální panika se rozvíjí až sérií článků deníku *Blesk* ve dnech 9.–16. dubna 2008, která začala zprávou o sebevraždě dívky z Jihlavska: *Módní sebevraždy dorazily i k nám!*¹⁷ Sebevražda dívky je zde spojována s vlivem „módního stylu, kterému se říká emo“.¹⁸ Zároveň je zmiňováno sedmkrát sebevražd mladých lidí v britském městě Bridgend s titulkem *I za tohle může emo?*¹⁹ Okamžitě je zároveň uvedena výzva *Blesku*: „Bojíte se, že vaše dítě skončí podobně? Jsou vaši kamarádi emo? Ozvěte se Blesku, zkusíme vám pomoci.“²⁰

Ve stejném vydání následovaly další dva články na stejné téma. Článek *Co na to psycholog?*²¹ „hledal odpovědi na důvody celé hrozby“.²² Článek *Je vaše dítě také »EMO«? Jak to můžete poznat...?*²³ pak popisoval znaky emo subkultury, mezi něž řadil mimo jiné i to, že „[m]ají sklon k řezání zápěstí, snaží se to schovat pod rukávy“.²⁴

V následujícím výtisku, 10. dubna 2008, vyšel článek *Čtenáři Blesku reagují: I my se bojíme o děti! Nebezpečná módní vlna EMO?*²⁵ kde jsou zmiňovány „úpěnlivé prosby rodin o pomoc“.²⁶ Opět se objevují rady, „co dělat, když máte dítě emo“²⁷ a „jak poznáte emo“²⁸, jehož součástí je opět: „Mají sklon k sebepoškozování, nevyklučují se ani sebevražděné sklony.“²⁹ Opět se opakuje včerejší výzva, aby se čtenáři na redakci obraceli se žádostmi o pomoc.

Dne 11. dubna 2008 vyšel článek s názvem *Emaři se rozzuřili! Rodiče jsou vyděšení!*,³⁰ kde tentokrát „[z]oufal[ým] rodič[ům] volají[cím] o pomoc!“³¹ radí psycholožka „jak emo v rodině »přežít«.“³² Následuje několik reakcí čtenářů prezentujících se jako emaři, kteří se proti sebepoškozování a sebevraždám vymezují a vedle nich i několik reakcí ne-emařů, kteří vyjadřují obavy o své blízké či kamarády.

¹⁶ *Nebezpečnost životního stylu teenagerů, 1. zpráva*, Prima TV, 26. 1. 2008.

¹⁷ *Módní sebevraždy dorazily i k nám!*, *Blesk*, 9. 4. 2008.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ *Co na to psycholog*, *Blesk*, 9. 4. 2008.

²² Tamtéž.

²³ *Je vaše dítě také »emo«? Jak to můžete poznat...?*, *Blesk*, 9. 4. 2008.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ *Čtenáři Blesku reagují: I my se bojíme o děti! Nebezpečná módní vlna emo?*, *Blesk*, 10. 4. 2008.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ *Emaři se rozzuřili! Rodiče jsou vyděšení!*, *Blesk*, 11. 4. 2008.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

V dalším vydání ze dne 12. dubna 2008 vychází článek *Labilní jsou až »novoemáci«*,³³ který předkládá jakousi historii ema. Podle ní v původním emu saškozování roli nehrálo, ovšem v dnešním emu je tomu naopak. Dnešní emo „se stává útočištěm mnoha psychicky labilních a nespokojených jedinců... Odtud je už jenom krůček k tomu, co okolí ‚emařů‘ děsí nejvíce. K sebepoškození (mnozí v diskuzích na [inter]netu přiznávají, že jim řezání a bolest dělají dobře) a v těch nejhorších případech až ke smrti“.³⁴ Následující pondělní vydání ze 14. dubna 2008 pokračuje článkem *Můj kamarád (10) se chce podřezat! Nedělej to!*,³⁵ ve kterém údajný vůdce emařů v Brně vyzývá desetiletého chlapce, který chce údajně spáchat sebevraždu, aby od svého rozhodnutí upustil. Zároveň opět odmítá spojení ema se sebepoškozením. Následuje komentář *Fenomén EMO*³⁶, který opět zmiňuje strach rodičů ze sebevražd dětí a dodává, že „[n]ěkolik případů z poslední doby jim [...] dává za pravdu“.³⁷ V úterý 15. dubna 2008 se objevuje předposlední článek *Jsem emo. Odpusťte!*,³⁸ ve kterém se dívka, která se po sérii nešťastných událostí „uzavřela do sebe a do ‚temného světa‘ stylu emo“³⁹, přiznává k sebepoškození – řezání žiletkou a rozžhavenou jehlou. Prostřednictvím *Blesku* se chce smířit s rodinou, která ji zavrhlá.

Celá série je zakončená středním článkem, 16. dubna 2008, *Všichni nejsme jako Veronika*,⁴⁰ který reprodukuje emaily „pravých emařů“⁴¹ v reakci na předchozí článek, kteří sebepoškození odsuzují. Zpochybňuje je však slovy: „Dá se jim věřit? Udělejte si názor sami...“⁴²

Po skončení morální paniky se s odstupem času objevovaly ještě některé další zprávy, vždy se ale jednalo o zprávy ojedinělé, které do nové vlny morální paniky již nepřerostly.

V červenci 2008 se v *Mladé frontě Dnes*⁴³ a v deníku *Právo*⁴⁴ objevila dvojice zpráv upozorňující na snahy ruské Dumy o zákaz vizuálních atributů stylu emo subkultury, přičemž v obou článcích je zmiňováno jak sebepoškození, tak sebevraždy.

V únoru 2009 odvysílala televize Nova ve zprávách⁴⁵ senzační zprávu spojující subkulturu emo s kanibalismem. V březnu 2009 pak týdeník *Šíp*⁴⁶ a následně i deník *Blesk*⁴⁷ informovaly o sebevraždě školačky, za níž může „stát i životní

³³ Labilní jsou až „novoemáci“, *Blesk*, 12. 4. 2008.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Můj kamarád (10) se chce podřezat! Nedělej to!, *Blesk*, 14. 4. 2008.

³⁶ Fenomén emo, *Blesk*, 14. 4. 2008.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Jsem emo. Odpusťte!, *Blesk*, 15. 4. 2008.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Všichni nejsme jako Veronika..., *Blesk*, 16. 4. 2008.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

⁴³ V Rusku chtějí zakázat fanoušky ema, *Mladá fronta Dnes*, 25. 7. 2008.

⁴⁴ V Rusku chtějí zakázat styl emo, *Právo*, 26. 7. 2008.

⁴⁵ Rusko: dva mladíci jsou podezřelí z kanibalismu, *Televizní noviny*, TV Nova, 4. 2. 2009.

⁴⁶ Tajemná smrt školačky, *Šíp*, 23. 3. 2009.

⁴⁷ Může za to emo?, *Blesk*, 24. 3. 2009.

styl emo a podivní kamarádi“.⁴⁸ *Blesk* přitom emo subkulturu prezentuje jako neslučitelnou s normami dominantní společnosti, když v opozici k tvrzení, že dívka byla „vznaváčkou emo stylu“ staví výrok: „Rodina však dívku brání: Byla hezká a hodná holka“.⁴⁹ V dubnu se pak v deníku *Právo*⁵⁰ objevila poslední zpráva roku 2009, která s odkazem na britský deník *The Guardian* prezentovala subkulturu emo jako nebezpečnou v očích britských rodičů. Činila tak odkazem na výsledky výzkumu organizace Sentry Parental Controls, podle něhož je výraz *emo* čtvrtým nejběžnějším slovem, které britští rodiče blokují v internetových vyhledávacích svých dětí (po slovech sebevražda, samota a drogy).

Jako významný se z hlediska trajektorie morální paniky ukázal rok 2010, v němž se objevily zprávy, které se obraz vzniklý demonizací a morální panikou snaží cíleně oddémonizovat. V říjnu se nejprve v *Lidových novinách*⁵¹ a vzápětí den na to i v České televizi⁵² objevily zprávy, které explicitně zpochybňují do té doby prezentovaný mediální obraz emo subkultury spojený se sebepoškozením a sebevraždami. Ještě dále posunul snahu o oddémonizování emo subkultury prosincový článek Martina Kušky v *Mladé frontě Dnes*.⁵³ Jeho autor, jeden z výzkumníků Pražské vysoké školy psychosociálních studií, v něm prezentuje výsledky výzkumu emo subkultury, které zmiňovaný mediální obraz explicitně popírají.

© Foto drix-nudal

Pro subkulturní styl ema je charakteristická černá barva, často v kontrastu s bílou, natupírované vlasy s typickou patkou do očí a piercingy dolních rtů

⁴⁸ Tajemná smrt školačky, *Šíp*, 23. 3. 2009.

⁴⁹ Může za to emo?, *Blesk*, 24. 3. 2009.

⁵⁰ Slovo „emo“ děsí rodiče, *Právo*, 2. 4. 2009.

⁵¹ „Emo“ je jiné, než se ukazuje v médiích, *Lidové noviny*, 23. 10. 2010.

⁵² Emo – fenomén náctiletých, *Události, ČT I*, 24. 10. 2010.

⁵³ Být emo. Na tom není nic špatného, *Mladá fronta Dnes*, 11. 12. 2010.

Takto tedy vypadá trajektorie morální paniky spojená se subkulturou emo v českých masmédiích. Dříve než se zaměřím na to, jakým způsobem se tato trajektorie shoduje či odlišuje od trajektorie morální paniky obecně, považují za důležité ukázat, proč se v tomto případě jedná skutečně o morální paniku.

Morální panika jako analytický nástroj

Ačkoli je koncept morální paniky užitečným analytickým nástrojem, neexistuje mezi autory naprostá shoda v jeho charakteristice. Různí autoři kladou důraz na různé aspekty tohoto konceptu. V základu však lze rozlišit čtyři základní charakteristiky morální paniky: znepokojení, nepřátelství, pomíjivost a nepřiměřenost (Thompson, 1998, s. 9; srov. také Davis, Stasz, 1990; Goode, Ben-Yehuda, 2009).

Konkrétní jev (chování, sociální skupina apod.) může být zdrojem morální paniky, pokud je prezentován s velkou mírou znepokojení a zároveň zvýšenou mírou vyvolává nepřátelství vůči skupině, jejíž chování je chápáno jako nebezpečné. V případě emo subkultury je znepokojení prezentováno zejména jako strach ze samotného sebepoškození, resp. sebevraždy.

Lakované nehty, patka v očích, pastelové barvy a symboly smrti na oblečení. I to je módní vlna emo, která může končit hodně tragicky. Sebeпоškozením, sebevraždami. Na včerejší článek Blesku o tomto nebezpečí reagovali [...] vyděšení čtenáři... I oni se bojí o své děti! [...] „Mám strach o své dítě,“ sdělila Blesku jedna ze čtenářek.⁵⁴

Zároveň ale také jako strach z toho, jak budou *emo kids*⁵⁵ reagovat na kroky podniknuté autoritami, zejména rodiči: „Rodiče se bojí připojení k internetu vypnout, stejně jako jí [*emo girl*] zakázat účast na pravidelných sobotních emo srazech. Obávají se dívčích reakcí.“⁵⁶

Nepřátelství není namířeno primárně proti dětem, neboť ty jsou zobrazovány jako oběti. Je obráceno vůči entitě, která k tomu děti podněcuje, či dokonce nutí, tedy subkultuře emo.

Veronice bylo teprve šestnáct... Říkala si „Bublinková víla“ a zničehonic se rozhodla ukončit svůj život. Prostě se vrhla do sedmdesátimetrové propasti. Co stojí za smrtí dívky z Jihlavska? Mnohé dokazuje, že vliv módního stylu, kterému se říká emo. Máme se bát o svoje děti? Vypadá to, že ano – hrozba „módních sebevražd“ totiž evidentně dorazila už i do Česka.⁵⁷

Britští policisté si marně lámou hlavu, proč za poslední rok spáchalo ve městě Bridgend sebevraždu 17 mladých lidí. Nejmladšímu bylo sotva 15 roků. Britský tisk spekuluje o možnosti, že celá skupina byla ovlivněna hnutím emo.⁵⁸

⁵⁴ Čtenáři Blesku reagují: I my se bojíme o děti! Nebezpečná módní vlna emo?, *Blesk*, 10. 4. 2008.

⁵⁵ Pro členy emo subkultury používám v textu emický termín *emo kids* (v plurálu), pro muže *emo boy*, v případě dívek pak *emo girl*.

⁵⁶ Čtenáři Blesku reagují: I my se bojíme o děti! Nebezpečná módní vlna emo?, *Blesk*, 10. 4. 2008.

⁵⁷ Módní sebevraždy dorazily i k nám!, *Blesk*, 9. 4. 2008.

⁵⁸ Tamtéž.

V tomto případě se zároveň ukazuje ambivalentní charakter rizik, který je pro morální paniky spojené s mládeží charakteristický – mládež je považována jednak za zdroj rizika, ale zároveň je riziku sama vystavena (Thompson, 1998, s. 43).

Morální panika je však přitom značně pomíjivá. Jak je patrné z trajektorie morální paniky spojené se subkulturou emo, panika trvala pouze osm dní, konkrétně od 9. dubna⁵⁹ do 16. dubna 2008.⁶⁰ Objevuje se náhle a rychle opět mizí, aniž by však nutně zmizely podmínky, které ji vyvolaly. To odpovídá skutečnosti, že vznik morální paniky nijak nesouvisí s novostí popisovaného jevu (srov. Cohen, 2002). Subkultura emo se v českém prostředí významněji objevuje již před rokem 2007,⁶¹ zatímco panika ji následuje až s několikaletými zpožděním. Jev se v případě morální paniky totiž nestává novinkou, protože je nový, ale je prezentován jako nový, aby se mohl stát novinkou (Thompson, 1998, s. 35), což je explicitně prezentováno médií: „Blesk vytáhl na světlo fenomén emo, který dosud žil poněkud stranou zájmu.“⁶²

Nepřiměřenost morální paniky se pak projevuje nejen zveličováním nebezpečí daného jevu v porovnání s jeho realistickým zhodnocením, ale i zveličováním jeho rozsahu.

Hudební a životní styl [emo] přitom ovlivňuje statisíce mladých na celém světě. Články v Blesku upozornily na nebezpečí sebepoškození, které emo provází. Do redakce přišly stovky dopisů a e-mailů.⁶³

Média tak vytváří dojem, že každé *emo kid* si podřezává žíly a pokouší se o sebevraždu.

Řezat se žiletkou či jiným ostrým předmětem je jedno z hlavních z 58 pravidel stylu emo. Veronika Coufalová (17) z Olomouce pravidla ctí. Nejraději se prý řeže rozžhavenou jehlou.⁶⁴

Jak je patrné, série mediálních zpráv informujících o subkultuře emo ve spojitosti s nebezpečím sebepoškození a sebevražd vykazuje veškeré charakteristiky morální paniky. Jak se tedy trajektorie této konkrétní morální paniky odráží v trajektorii morální paniky obecně?

Obecná trajektorie morální paniky

Model obecné trajektorie morální paniky vypracoval v sedmdesátých letech 20. století již zmiňovaný Stanley Cohen. Na základě analýzy morální paniky

⁵⁹ Módní sebevraždy dorazily i k nám!, *Blesk*, 9. 4. 2008.

⁶⁰ Všichni nejsme jako Veronika..., *Blesk*, 16. 4. 2008.

⁶¹ Rok 2007 je významný tím, že na serveru www.youtube.com bylo publikováno krátké video z tzv. emo srazu v Praze na Petříně, čímž se fenomén emo srazů dostal do povědomí širší veřejnosti. Emo srazy se však konaly již několik let předtím.

⁶² Fenomén emo, *Blesk*, 14. 4. 2008.

⁶³ Tamtéž. (kurzíva autor).

⁶⁴ Isem emo. Odpusťte!, *Blesk*, 15. 4. 2008.

provázející britské subkultury mods a rockers, rozdělil její průběh do pěti fází (Thompson, 1998, s. 8).

V počátku morální paniky je něco nebo někdo označen jako hrozba hodnotám nebo zájmům společnosti. V našem případě byla emo subkultura označena jako zdroj sebepoškození a sebevražd dětí a mládeže. Spouštěčem celého procesu, jeho tzv. počáteční deviací (Thompson, 1998, s. 32), byla zmiňovaná sebevražda dívky, která byla interpretována jako důsledek její angažovanosti v emo subkultuře.⁶⁵

Následně média tuto hrozbu zobrazí ve snadno rozeznatelné formě. V *Blesku* se tak několikrát objevuje detailní popis toho, „[j]ak poznat, že je vaše dítě emo“.⁶⁶ Dochází přitom k vymezení a definování distinktivních znaků *emo kids*, za něž je označeno těsné černé oblečení (případně s motivy lebek), černě nalakované nehty a černé oční linky, vlasy zakrývající tvář, sebepoškození a záliba v hudbě skupin Seconhand Serenade, My Chemical Romance nebo Good Charlotte. V důsledku tohoto zobrazení dochází ke zvýšení citlivosti (Thompson, 1998, s. 36) vůči zmiňovanému jevu, kterému pak jsou připisovány další události, které by s ním jinak nemusely být spojovány. To se projevuje například ve strachu rodičů z toho, že je to případ právě jejich dítěte.⁶⁷ Tudíž např. děti, které mají zalíbení v černé barvě, jsou v důsledku toho považovány za členy emo subkultury.

Dochází přitom k rychlému nástupu zájmu veřejnosti. V případě naší morální paniky vzbudily články v několika dnech odezvu ve čtenářské obci a redakce otiskla několik dopisů svých čtenářů. Reakce, kterou morální panika přinesla, byla přitom explicitně demonstrována, aby se prezentovala vysoká závažnost tohoto problému: „Ze stovek reakcí *Blesk* vybral...“⁶⁸

Zároveň se k problému vyjadřují sociálně uznávané autority a navrhují své diagnózy a svá řešení. V *Blesku* tak zazněl hlas dětské psychologičky, jakožto autority, která upozorňovala na nebezpečí sebepoškození u dětí a nabádala rodiče k opatrnosti. Zdůrazňuje přitom nebezpečný potenciál internetu a problém interpretovala jako „tápání“ způsobené absencí jasně definovaných předchodových rituálů.⁶⁹

Nakonec panika buď ustoupí, nebo vyústí v sociální změnu. V našem případě došlo k tomu, že se panika zcela vytratila ze stránek periodik a k žádné cílené změně nedošlo. Sporadicky se objevují zprávy odkazující na tuto paniku (ať již v souvislosti s další sebevraždou mladé dívky⁷⁰ či se sebepoškozením),⁷¹ a to až do roku 2010, kdy přichází výše zmiňované snahy o explicitní oddémonizování.⁷²

⁶⁵ Módní sebevraždy dorazily i k nám!, *Blesk*, 9. 4. 2008.

⁶⁶ Je vaše dítě také »emo«? Jak to můžete poznat..., *Blesk*, 9. 4. 2008.

⁶⁷ Čtenáři *Blesku* reagují: I my se bojíme o děti! Nebezpečná módní vlna emo?, *Blesk*, 10. 4. 2008.

⁶⁸ Emaři se rozrušili! Rodiče jsou vyděšení!, *Blesk*, 11. 4. 2008.

⁶⁹ Co na to psycholog, *Blesk*, 9. 4. 2008.

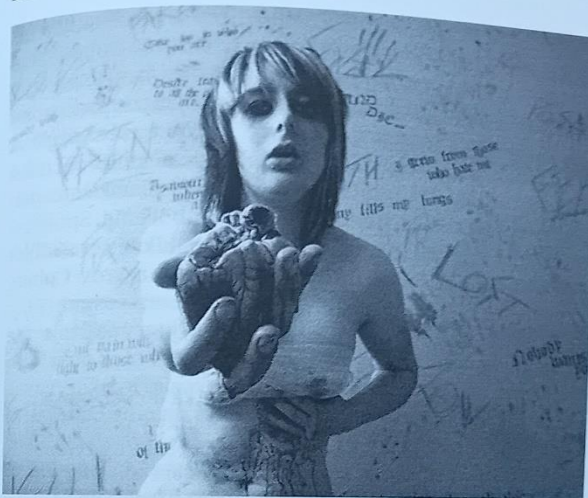
⁷⁰ Co na to psycholog, *Blesk*, 9. 4. 2008.

⁷¹ Tajemná smrt školačky, *Šíp*, 23. 3. 2009.

⁷² Případů sebepoškození je stále více, *Televizní noviny*, TV Nova, 25. 1. 2009.

⁷³ Případů sebepoškození je stále více, *Televizní noviny*, TV Nova, 25. 1. 2009.

⁷⁴ Být emo. Na tom není nic špatného, *Mladá fronta DNES*, 11. 12. 2010.

Expresí emocí může být dominantní společností snadno dezinterpretována jako demonstrace pokusu o sebevraždu, zpráva „Dávám ti své srdce“ tak bývá čtena jako „Chci se zabít“
© Foto Emma Thorpe

Role masmédií v procesu démonizace

Jak už bylo zmíněno v úvodu, zcela zásadní roli hrají v celém procesu tvorby morální paniky masmédiá. Ta nejenže označují prvotní deviaci, ale zejména vytvářejí obraz daného jevu, který je pak předkládán čtenářům. Využívají přitom tři typy prostředků, které představují konstitutivní součásti procesu démonizace (Cohen, 2002, s. 19–30).

Za prvé se jedná o zveličování problému a překrucování informací o něm. Média o jevu informují, jako by jeho závažnost a rozsah byly mnohem větší, než tomu skutečně je. V našem případě *Blesk* například psal, že „[v] internetových diskuzích se to jen hemží líčením, jak se mnozí pořezávají žiletkami nebo střepy“.⁷³ Zároveň dochází k překroucení informací o emo subkultuře explicitním spojováním sebepoškození a sebevražd s vlivem ema, „[emo kids] [m]ají sklon k sebepoškození, nevylučují se ani sebevraždě sklon“.⁷⁴

Druhým prostředkem je předvídání, že se daný jev jistě stane znovu a z něj plynoucí varování před touto skutečností. *Blesk* se tak jednak snažil zapůsobit na rodiče větami typu „Bojíte se, že vaše dítě skončí podobně?“⁷⁵ a jednak vytvářel dojem opakování problému například skrze věty typu „Zoufalí rodiče volají o pomoc!“⁷⁶

⁷³ Módní sebevraždy dorazily i k nám!, *Blesk*, 9. 4. 2008 (kurzíva autor).

⁷⁴ Čtenáři *Blesku* reagují: I my se bojíme o děti! Nebezpečná módní vlna EMO?, *Blesk*, 10. 4. 2008.

⁷⁵ Módní sebevraždy dorazily i k nám!, *Blesk*, 9. 4. 2008.

⁷⁶ Emaři se rozrušili! Rodiče jsou vyděšení!, *Blesk*, 11. 4. 2008.

Posledním a dle mého názoru nejvýznamnějším prostředkem užívaným při tvorbě a reprodukci morální paniky je tzv. symbolizace. Díky ní jsou klíčové symboly zbavovány pozitivního či neutrálního významu a dostávají explicitně negativní podtext. Dochází přitom ke třem vzájemně propojeným procesům. Konkrétní slovo se stává symbolem určitého statusu. Tedy v našem případě slovo *emo* nabývá statusu *sebevraha*. Zároveň se předměty (např. oblečení nebo účes) stávají symbolem tohoto slova. Na tomto základě jsou černé oblečení, patka zakrývající obličej či stopy po žiletkách chápány jako symbol *ema*. Společně s tím tyto předměty nabývají symboliky uvedeného statusu, takže černé oblečení a patka padající do tváře označují potenciálního sebevraha (srov. Cohen, 2002, s. 27–30).

Tomu pak odpovídal i důraz kladený na rozeznání *emařů*, který se projevuje již zmiňovaným detailním popisem.

Charakteristickými znaky jsou černě nalakované nehty, patka do očí, tenisky, hranaté brýle, většinou černé oblečení, ale nechybí ani doplňky v pastelových barvách, placky kapel, psaní deníčku, vlastní úpravy oblečení, smutný výraz ve tváři. Oblékají si těsná trička a kalhoty. Malují si černé linky kolem očí a vlasy jim zakrývají často celý obličej. Oblečení doplňují motivy smrti – především lebky. Mají sklon k sebepoškozování, nevylučují se ani sebevražedné sklony.⁷⁷

Odlišnosti případu emo subkultury oproti obecné trajektorii morální paniky

Oproti tradiční trajektorii morální paniky, formulované v sedmdesátých letech 20. století, došlo ke dvěma závažným změnám (srov. McRobbie, Thornton, 1995). První z nich spočívá v tom, že se členové subkultury brání a je jim dopráno hlasu. Neděje se tak pouze v médiích dané subkultury, v případě *ema* zejména na internetových fórech,⁷⁸ jak tomu bylo v době, kdy byla obecná trajektorie morální paniky formulována. Děje se tak i v rámci mainstreamových médií, v nichž se členové subkultury⁷⁹ snaží své chování obhájit: „Proč si dáváme patku přes oko? Proč se oblékáme do černých barev? Protože tím deonstruujeme postoj k životu. Nesouhlasíme s naší politikou, vládou, chováním lidí...“⁸⁰

Zároveň, a to je patrně ještě významnější, jsou v masmédiích bránění a podporování i členové majoritní společnosti, tedy nečlenové emo subkultury. V případech morální paniky týkající se *ema* se tak děje až s jistým odstupem v člencích *Mladé fronty Dnes* o různých subkulturách.⁸¹ V tomto ohledu byly důležité

⁷⁷ Čtenáři Blesku reagují: I my se bojíme o děti! Nebezpečná módní vlna EMO?, *Blesk*, 10. 4. 2008.
⁷⁸ Z nichž největším je patrně český server www.emosvet.cz.
⁷⁹ Je samozřejmě otázkou, zda se skutečně jedná o názory členů emo subkultury či pouhý konstrukt autora publikovaného článku. Významné je však to, že jsou takto, jako názory členů emo subkultury, prezentovány.

⁸⁰ *Emaři se rozzuřili! Rodiče jsou vyděšení!*, *Blesk*, 11. 4. 2008.

⁸¹ Kdo je kdo mezi teenagery, Víkend dnes, *Mladá fronta Dnes*, 24. 5. 2008.

zejména články sociálních vědců, kteří se snažili ukázat, že demonizace a z ní vyplývající morální panika je neodůvodněná a konstruovaná.⁸²

Tato obrana členů subkultury jejími nečleny a zejména sociálními vědci je podstatná především z toho důvodu, že morální panika za sebou nechává vytvořenou vlastní mytologii, která je se subkulturou spojená (Thompson, 1998, s. 38). Tímto způsobem však dochází k jejímu částečnému narušení a oddělování daného jevu, události či skupiny.

Explicitní obsah a implicitní odkazy morální paniky

Při snaze o rozklíčování morální paniky obestírající emo subkulturu je nutné zaměřit se nejprve na její explicitní obsah. Jak jsem se pokusil ukázat výše, primárně bylo explicitním tématem bezpochyby nebezpečí sebepoškozování a sebevražd připisované vlivu emo subkultury. V tomto ohledu můžeme morální paniku spojovat s ohrožením života jako nejvyšší hodnoty západní kultury. Vedle ní zde můžeme vidět i zvláštně hodnotu dítěte, které je v současné společnosti chápáno jako středobod světa. A zároveň je tuto paniku možné chápat také jako boj o regulaci těla ve Foucaultově slova smyslu (srov. Thompson, 1998, s. 24).

Kromě explicitního obsahu je však morální panika vytvářena implicitně také okolo dalších hodnot a norem majoritní společnosti. Ačkoli ty nejsou explicitním terčem morální paniky, jsou prezentovány v její souvislosti a zvyšují její závažnost. Původně nesouvisející jevy uvedené v rámci článků konstruujících morální paniku s ní tak získávají spojitost. Dochází ke spojování implicitních významů s výše zmiňovaným explicitním obsahem.

Skrze zprávy o zoufalých rodičích, kteří si se svými dětmi nevědí rady, se problematizuje vztah rodičů a dětí a s ním související krize rodiny. „Rodiče se bojí [...] jí zakázat účast na pravidelných sobotních emo srazech. Obávají se dívčích reakcí.“⁸³

Dalším implicitním problémem je neblahý vliv internetu na děti a nemožnost rodičů kontrolovat, co jejich děti na internetu dělají. „Patnáctiletá dívka prý sedí denně u internetu, kde vyhledává spřízněná diskuzní fóra. Rodiče se bojí připojení k internetu vypnout...“⁸⁴ Společně s tím je tak implicitně tematizován i zásadní rozpor mezi generací dětí a rodičů, které rozděluje právě význam internetu.

Nepřímo se panika dotýká také skutečnosti, že *emo boys* odmítají tradiční mužskou genderovou roli, „*emoboys* – chlapi: nestydí se za svoje emoce jen proto, že společnost si myslí, že kluci nebrečí a jsou vždy silní“.⁸⁵ Tím, že odmítají tradiční genderové role a záměrně stírají jejich rozdíly (např. podobně

⁸² Být emo. Na tom není nic špatného, *Mladá fronta Dnes*, 11. 12. 2010. Srov. např. výzkumy raverů, které v devadesátých letech došly k podobným závěrům (Evans, 1990; Henderson, 1992, cit. in: Thompson, 1998, s. 52).

⁸³ Čtenáři Blesku reagují: I my se bojíme o děti! Nebezpečná módní vlna EMO?, *Blesk*, 10. 4. 2008.

⁸⁴ Tamtéž.

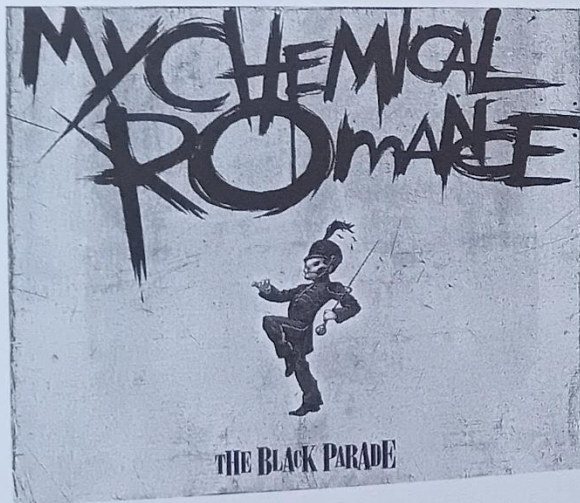
⁸⁵ Je vaše dítě také »emo«? Jak to můžete poznat..., *Blesk*, 9. 4. 2008.

oblečení a užívání make-upu oběma gendery), dochází k podřívání hodnot patriarchální společnosti, jejíž obraz dělení genderových rolí je v některých typech médií stále rekonstruován.

Ačkoli tedy byla tato morální panika primárně cílena na problematiku sebepoškozování a sebevraždy, resp. hodnotu lidského života a dítěte, lze v ní vysledovat i implicitní snahu o obranu dalších hodnot západní společnosti.

Morální panika jako nedílná součást subkultur

Morální panika kolem emo subkultury však není výsadou pouze české společnosti. Mnohem masivnější vlna morální paniky proběhla například v roce 2008 ve Velké Británii, kde o emu jako o sebevražedném kultu psal v souvislosti se sebevraždou třináctileté dívky nejen bulvární tisk, jako je *The Sun*⁸⁶ či *The Daily Mail*,⁸⁷ ale také seriózní deníky jako *The Daily Telegraph*.⁸⁸ Média dokonce explicitně obvinila hudební skupinu My Chemical Romance, že svými písněmi nesou na smrti dívky vinu, což vedlo k oficiálnímu prohlášení jmenované skupiny, které se objevilo v několika médiích.⁸⁹

Přebal alba skupiny My Chemical Romance *The Black Parade* užívající symboliku smrti, tedy pochodujícího kostlivce
Archiv autora

- ⁸⁶ Suicide of Hannah, the secret „emo“, *The Sun*, 8. 5. 2008. <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/news/article1138968.ece> (náhled 15. 5. 2011).
- ⁸⁷ Girl, 13, hangs herself after becoming obsessed with Emo „suicide cult“ rock band, *Mail Online*, 9. 5. 2008. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-564611/Girl-13-hangs-obsessed-Emo-suicide-cult-rock-band.html> (náhled 15. 5. 2011).
- ⁸⁸ Popular schoolgirl dies in „emo suicide cult“, *The Telegraph*, 7. 5. 2008. <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1935735/Popular-schoolgirl-dies-in-emo-suicide-cult.html> (náhled 15. 5. 2011).
- ⁸⁹ My Chemical Romance Respond to British Media Portrayal of Emo As „Suicide Cult“, MTV Newsroom, 27. 5. 2008. <http://newsroom.mtv.com/2008/05/27/my-chemical-romance-respond-to-british-media-portrayal-of-emo-as-suicide-cult/> (náhled 15. 5. 2011).

Výzkumníci z birminghamského CCCS interpretovali v sedmdesátých letech morální paniku na základě nesouladu norem subkultury a majoritní společnosti, či chcete-li na základě nesouladu subkulturní ideologie⁹⁰ s ideologií dominantní kultury. Jelikož masmédia sdílí hodnoty dominantní kultury, zobrazují „deviantní“ subkultury jako nebezpečí pro morálku a sociální řád (Thompson, 1998, s. 47–48).

Zřejmou paralelu nachází tento problém v případě mládeže. Mládež obecně představuje problém pro sociální regulaci a reprodukci sociálního řádu (Thompson, 1998, s. 43), protože disponuje jiným řádem prestižních symbolů. Ty jsou podle Parsonse (1942) ukotvené nikoli v práci, ale ve volném čase, protože s dospělými nemohou soupeřit o profesní status.

Vydeme-li tedy z toho, že morální panika vychází z nesouladu mezi hodnotami subkultury a dominantní kultury, tedy odlišné subkulturní ideologie a ideologie majoritní společnosti, pak je potenciálně přítomná u všech subkultur. Jejich existence je totiž založena právě na odlišné subkulturní ideologii, kterou se vymezují vůči mainstreamové kultuře. Dokladem tohoto tvrzení jsou i morální paniky, které v historii postihly další subkultury – hippies, skinheads, mods a rockers, samozřejmě punks, ravers atd.

Kdy a zda morální panika aktuálně propukne, záleží na konfiguraci různých faktorů. Ovšem, lze se domnívat společně s Thorntonovou (1995), že pokud jsou hodnoty subkultury (tedy subkulturní ideologie) chápány majoritní společností jako výsměch hodnotám dominantní kultury, média se uchylují k diskurzivním strategiím, které zveličují ohrožení a vytváří morální paniku týkající se rizik pro morální a společenský řád, nejen nebezpečí pro samotné mladé lidi, jakožto členy subkultur (Thompson, 1998, s. 54).

Podobně jako v případě jiných reprezentací „těch druhých“, i v případě morální paniky její obsah vypovídá spíše o dominantní kultuře než o samotném terči morální paniky, v tomto případě o subkultuře emo (srov. Said, 2008; Hall, 2007). Subkultura emo – a subkultury obecně – jsou v případě morální paniky pouze prostředkem, jímž majoritní společnost vymezuje a reprodukuje své normy.

⁹⁰ Subkulturní ideologií chápou „sloubor specifických hodnot, které nositelé subkultur vyznávají, norem, kterými se řídí, a postojů, jež vyjadřují“ (Heřmanský, Novotná, 2011).